

17-11-23

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

TER BESLISSING

Directoraat Generaal
Curatieve Zorg

Aan

Minister VWS
Minister LZS
Staatssecretaris VWS

Deadline: 27 november
2023

nota

Tolken in de zorg

Datum

19 september 2023

Kenmerk

3608745-1049428-CZ

Bijlage(n)

1

1. Aanleiding

Naar aanleiding van signalen dat er knelpunten werden ervaren bij de inzet van professionele tolken door zorgaanbieders, werd op 28 oktober 2021 de motie van de leden Paulusma (D66) en Bikker (CU) ingediend en aangenomen.¹ Deze motie vraagt de regering de voor- en nadelen en praktische uitvoerbaarheid voor zorgverleners en zorgaanbieders van verschillende vormen van bekostiging van tolken in kaart te brengen. In de beantwoording van deze motie zijn al stappen gezet in de vorm van het onderzoek 'tolken in de zorg'² dat is uitgevoerd door Berenschot. Tevens is op 3 april jongstleden een verslag schriftelijk overleg (vso) aan de Kamer toegestuurd³. In het vso heeft u toegezegd om de Kamer in het tweede kwartaal van 2023 te informeren over een plan van aanpak met concrete stappen die u wil zetten, inclusief tijdspad. De brief hierover heeft meer tijd gevraagd dan eerder voorzien en ligt nu voor.

U heeft toegezegd in het plan van aanpak aandacht te besteden aan de drie vraagstukken: het beschikbaarheidsvraagstuk, informatievraagstuk en het bekostigingsvraagstuk, zoals u dat heeft vertaald vanuit het rapport van Berenschot. In de afgelopen periode is gewerkt aan de aanpak van de vraagstukken.

2. Geadviseerd besluit

U (M VWS, M LZS en S VWS) wordt geadviseerd om in te stemmen met de Kamerbrief en de hierin beschreven aanpak en, indien u instemt, de brief te tekenen en te verzenden naar de Kamer.

3. Kernpunten

U geeft aan in de Kamerbrief dat heldere communicatie tussen zorgverlener en patiënt of cliënt belangrijk is voor goede en passende zorg. In veel situaties met een taalbarrière kan goede communicatie worden bereikt door middel van informele tolken of digitale hulpmiddelen. Maar niet in alle situaties. U geeft aan het ook voor deze situaties goed te willen waarborgen. In de Kamerbrief maakt u onderscheid tussen drie vraagstukken op het gebied van tolken, namelijk het beschikbaarheidsvraagstuk, het informatievraagstuk en het bekostigingsvraagstuk. De concept Kamerbrief hierover is op maandag 26 juni jongstleden met u besproken in de Bewindspersonenstaf (BPS).

¹ Kamerstuk 35925-XVI, Nr. 50.

² Bijlage van een kamerstuk 2022D37860

³ Kamerstuk 36200-XVI, Nr 214.

Voor het beschikbaarheidsvraagstuk geeft u het volgende aan:

- Op 26 juni jongstleden is door de minister van Justitie en Veiligheid een brief naar de Kamer gestuurd over de monitoring van tolk- en vertaaldiensten⁴. In deze brief geeft de minister van Justitie en Veiligheid aan dat er een algemene stijgende vraag naar tolkdiensten wordt waargenomen, zonder dat het aanbod in tolk- en vertaaldiensten daarin meegroeit.
- In opdracht van VWS wordt een onderzoek uitgevoerd naar (innovatieve) digitale hulpmiddelen. Dit onderzoek heeft als doel om in kaart te brengen welke digitale hulpmiddelen momenteel beschikbaar zijn binnen de verschillende onderdelen van de zorg en het sociaal domein en voor welke situaties deze digitale hulpmiddelen geschikt zijn. Daarbij vragen we de onderzoekers ook om inzichtelijk te maken welke kansen zorgaanbieders en zorgverleners nog zouden kunnen benutten voor wat betreft de inzet van digitale hulpmiddelen bij het overkomen van taalbarrières in de zorg. We verwachten eind 2023 de resultaten te kunnen delen met de Kamer.

Datum

19 september 2023

Kenmerk

3608745-1049428-CZ

Voor het informatievraagstuk geeft u het volgende aan:

- De Patiëntenfederatie Nederland (PFN) is momenteel bezig, met subsidie van ZonMW, met de ontwikkeling van een generieke richtlijnmodule. Deze is naar verwachting in het najaar van 2024 afgerond. Deze richtlijnmodule helpt onder ander zorgverleners bepalen wanneer de inzet van een professionele tolk noodzakelijk is.
- U geeft aan dat er in overleg met PFN wordt gekeken naar aanvullende mogelijkheden voor het verder vergroten van praktische handvatten aan zorgverleners als het gaat om de samenwerking tussen tolken en zorgverleners.

Voor het bekostigingsvraagstuk geeft u het volgende aan

- Begin maart is in de BPS met u gesproken over de bekostiging van tolken. Tijdens de BPS is de voorkeur uitgesproken om de bekostiging te regelen per zorgsector. Het uitgangspunt moet zijn om een goede en structurele oplossing te bieden voor de onderdelen van de zorg waar het nodig is en deze te bekostigen vanuit de desbetreffende stelselwetten.
- U geeft in brief aan dat een landelijke tolkensubsidieregeling niet uw voorkeur heeft. Het uitgangspunt is dat zorg en de bijbehorende diensten worden bekostigd via de betreffende stelselwetten.
- Daarna wordt ingegaan op de bekostiging van tolken per stelselwet.

Advies per stelselwet

Zorgverzekeringswet (directie CZ)

- Voor de ggz is sinds 2022 een prestatiebeschrijving opgenomen in het zorgprestatie-model.
- Voor de geboortezorg (kraamzorg en verloskundige zorg) is sinds 2023 een tijdelijke toeslag beschikbaar. U geeft aan in overleg met de NZa te bekijken onder welke condities de tijdelijke toeslag structureel kan worden gemaakt.
- Voor de Zvw ziet u voornamelijk bij de huisartsensector signalen van knelpunten. U geeft aan de oplossingsrichtingen voor de huisartsensector te verkennen in overleg met onder andere de LHV, InEen, de NZa en ZN. Dit is in lijn met de motie van de leden Paulusma (D66), Ceder (CU) en Westerveld (GL), waarin de regering wordt verzocht op korte termijn tot een oplossing te komen voor de problemen rondom inzet van tolken in de huisartsenzorg, bijvoorbeeld door een aparte prestatie of een betere inzet van de tolken die worden benut via het Achterstandsfonds.⁵
- Bij de andere sectoren van de Zvw zijn geen grote knelpunten bekend.

⁴ Kamerstuk 2023Z11879

⁵ Kamerstuk 36 200 XVI Nr. 224.

- Voor de langere termijn onderzoeken we, in overleg met de NZa, of een universele prestatie voor de inzet van professionele tolken binnen de Zvw mogelijk is. Dit is in lijn met de motie van de leden Paulusma (D66) en Ceder (CU) waarin de regering wordt verzocht om voor de langere termijn te bezien óf en zo ja hoe een algehele prestatie binnen de Zvw voor de inzet van tolken mogelijk is.⁶ U geeft aan de Kamer nader te informeren voor de begrotingsbehandeling.

Datum

19 september 2023

Kenmerk

3608745-1049428-CZ

Wet langdurige zorg (directie LZ)

- De Wlz kent, in vergelijking met de andere stelselwetten, de minste behoefte aan inzet van tolken bij anderstalige cliënten en/of patiënten. Door de aard van de zorgverlening kan een taalbarrière vaak opgevangen worden met informele tolken en digitale hulpmiddelen. Het CIZ stelt een tolk beschikbaar aan mensen die geen Nederlands (meer) spreken bij de indicatiestelling.
- Het is mogelijk dat in de toekomst, door de veroudering van de pluriforme samenleving, meer tolken nodig zullen zijn. Het is van belang om een vinger aan de pols te houden ten aanzien van mogelijke toekomstige knelpunten.

Wet publieke gezondheid (directie PG)

- In de Wet publieke gezondheid (Wpg) kunnen veel taalbarrières overkomen worden door middel van informele tolken of een (digitaal) hulpmiddel. Alleen voor tbc-bestrijding worden knelpunten ervaren. Dit heeft afstemming met de GGD'en.

Wet maatschappelijke ondersteuning (directie DMO)

- Voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) zijn geen signalen bekend, maar is ook weinig inzicht in de behoefte aan tolken. De directie DMO is nog in overleg of hier nader onderzoek nodig is.

Wet op de Jeugdzorg (directie JZ)

- Voor Jeugdzorg geldt dat er weinig signalen zijn van ervaren knelpunten. Waar dit wel het geval is, zullen gemeenten en aanbieders betere afspraken moeten maken in de contractering. In een motie bij het tweeminutendebat tolken is door het lid Ceder (CU) gevraagd om deze betere afspraken en is er een motie ingediend door het lid Bushoff (PvdA) die verzoekt om een landelijke afspraak voor de Jeugdzorg. De eerste motie van het lid Ceder (CU) is oordeel Kamer gegeven, de tweede motie van het lid Bushoff (PvdA) is aangehouden in afwachting van bijgevoegde brief aan de Kamer.

Mogelijk is behoefte aan extra maatregelen voor de inzet van professionele tolken, waar op dit moment geen of onvoldoende signalen van knelpunten bekend zijn. De verschillende onderdelen van het ministerie van VWS moeten goed de vinger aan de pols houden, zodat de kwaliteit van zorg ook geborgd is voor mensen die de Nederlandse taal niet goed machtig zijn.

4. Toelichting

a. Draagvlak politiek

U heeft de afgelopen periode de Tweede Kamer verschillende keren geïnformeerd over de inzet van tolken in de zorg. Op 19 december 2022 stuurde u een beleidsreactie⁷ naar de Tweede Kamer op het Berenschot onderzoek dat was uitgevoerd. Op maandag 3 april jongstleden stuurde u de beantwoording van een VSO⁸ naar de Tweede Kamer.

⁶ Kamerstuk 36 200 XVI Nr. 225.

⁷ Kamerstuk 36200 XVI Nr. 193.

⁸ Kamerstuk 36200 XVI, Nr 214.

De Kamer heeft u verzocht (via het VSO) om bij het bekostigingsvraagstuk met relevante partijen zoals de NZa, Zorgverzekeraars Nederland (ZN), Vereniging van Nederlandse gemeenten (VNG), gemeenten, en beroeps- en patiëntenorganisaties de financiële opties af te stemmen. Voor wat betreft de analyse in de Zvw is afgestemd met de NZa, InEen, het Achterstandsfonds, het Zorginstituut, ZN en de LHV. Voor wat betreft het informatievraagstuk en het beschikbaarheidsvraagstuk is afgestemd met de PFN. Voor wat betreft de inzet en financiering van tolken en eventuele ervaren knelpunten in de Wmo zijn we – zoals ook wordt aangegeven in de Kamerbrief – in gesprek met de VNG en cliëntenorganisaties.

Datum

19 september 2023

Kenmerk

3608745-1049428-CZ

De Kamer heeft u ook verzocht of u bereid bent te onderzoeken of technologische hulpmiddelen een grotere rol kunnen spelen bij het wegnemen van de knelpunten van de tolkinzet. In de Kamerbrief geeft u aan hier een onderzoek naar te laten doen.

Tijdens het tweeminutendebat op 15 juni jongstleden zijn er meerdere moties ingediend.

- De leden Paulusma (D66), Ceder (CU) en Westerveld (GL) verzoeken de regering op korte termijn tot een oplossing te komen voor de problemen rondom inzet van tolken in de huisartsenzorg, bijvoorbeeld door een aparte prestatie of een betere inzet van de tolken die worden benut via het Achterstandsfonds.⁹ Deze motie is op 20 juni aangenomen.
- De leden Paulusma (D66) en Ceder (CU) verzoeken de regering om voor de langere termijn te bezien óf en zo ja hoe een algehele prestatie binnen de Zvw voor de inzet van tolken mogelijk is.¹⁰ Deze motie is op 20 juni aangenomen.
- De leden Bushoff (PvdA) en Westerveld (GL) verzoeken de regering om met een landelijke oplossing te komen voor een toegankelijke tolkenvoorziening in de Jeugdwet.¹¹ Deze motie is aangehouden in afwachting van bijgevoegde brief aan de Kamer.
- Het lid Van der Plas (BBB) verzoekt de regering om de resultaten van de verschillende analyses die momenteel uitgevoerd worden af te wachten, voordat voorstellen naar de Kamer worden gezonden.¹² Deze motie is op 20 juni aangenomen.
- De leden Ceder (CU), Paulusma (D66) en Van der Plas (BBB) verzoeken de regering om met de VNG en aanbieders te bekijken hoe in de contractering goede afspraken gemaakt kunnen worden over inzet van tolken in de jeugdzorg en hierbij ook de behoefte van professionals, ouders en kinderen te betrekken.¹³ Deze motie is op 20 juni aangenomen.
- Op 6 september jongstleden heeft het lid Sahla (D66) een set schriftelijke Kamervragen gesteld aan de minister van VWS over taalbarrières bij de huisarts. De concept beantwoording van deze Kamervragen wordt separaat aan u voorgelegd.

b. Draagvlak maatschappelijk en eenduidige communicatie

- In april jongstleden is er een brief gestuurd vanuit de Johannes Wier Stichting¹⁴ naar 10 VWS-directeuren en de DGCZ waarin werd opgeroepen tot snelheid voor het uitvoeren van de motie van de leden Paulusma en Bikker.¹⁵

⁹ Kamerstuk 36 200 XVI Nr. 224.

¹⁰ Kamerstuk 36 200 XVI Nr. 225.

¹¹ Kamerstuk 36 200 XVI Nr. 226

¹² Gewijzigde motie 36200 XVI, Nr. 230. ter vervanging van motie 36200 XVI, Nr. 227.

¹³ Kamerstuk 36 200 XVI Nr. 228

¹⁴ De Johannes Wier Stichting stimuleert en mobiliseert professionals in de zorg om de eerbiediging van de recht van de mens op gezondheid.

¹⁵ Kamerstuk 35925 XVI, Nr. 50.

Deze brief is bijgevoegd bij deze nota. Op basis hiervan heeft op 12 juni jongstleden een constructief gesprek plaatsgevonden tussen VWS (directie CZ) en de JWS. In dit gesprek werd door de JWS het belang van het kunnen inzetten van een tolk benadrukt en werd de huisartsenzorg en de jeugdzorg door de JWS benoemd als sectoren waar de meeste behoefte is aan aanvullende oplossingen. De voorkeur van JWS gaat uit naar een centrale oplossing voor de zorg.

- De Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie heeft samen met de Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd een brief geschreven aan de Vaste Kamercommissie waarin zij verzoeken aan de staatssecretaris van VWS de oproep te doen het vanaf 1 januari 2024 mogelijk te maken om alle professionals in de jeugdzorg via één landelijk telefoonnummer een professionele tolk in te kunnen laten zetten wanneer dat nodig is.
- Door Global Talk (een organisatie die als intermediair optreedt voor tolken) is een *position paper* aangeleverd, dat ook is bijgevoegd bij deze nota. Global Talk onderstreept het belang van professionele tolken in de zorg. Daarnaast geeft Global Talk aan dat door een diversiteit aan zorgbehoeften één algehele aanbesteding voor tolkenvoorzieningen niet de juiste aanpak is, maar de oplossing ligt in een decentrale aanpak.

Datum

19 september 2023

Kenmerk

3608745-1049428-CZ

c. Financiële en personele gevolgen

Bij het nader verkennen van de oplossingsrichtingen voor de huisartsensector en bij het verkennen van de universele prestatie voor de Zvw wordt ook gekeken naar eventuele financiële gevolgen. Het uitgangspunt is dat kosten van eventuele nieuwe prestaties moeten worden opgevangen binnen de macrokaders.

De door verschillende partijen genoemde optie van een landelijke subsidieregeling (ter illustratie: in 2009 was het budgettaire beslag ca. €20 miljoen en werd ingezet voor zorg die valt onder andere onder curatieve zorg, langdurige zorg, publieke gezondheidszorg, en maatschappelijke ondersteuning) heeft geen budgettaire dekking.

d. Juridische aspecten haalbaarheid

Het voornemen om, in overleg met de NZa, te bekijken onder welke condities de tijdelijke prestatie voor de geboortezorg structureel kan worden gemaakt is juridisch haalbaar. Bij het nader verkennen van de oplossingsrichtingen voor de huisartsensector en bij het verkennen van de universele prestatie voor de Zvw wordt uiteraard ook gekeken naar de juridische haalbaarheid.

e. Afstemming (intern, interdepartementaal en met veldpartijen)

De concept Kamerbrief is intern afgestemd met onder andere PZo, Z, LZ, DMO, JZ, PG, CZ, FEZ en WJZ. Extern zijn relevante onderdelen van de brief afgestemd met de NZa, het ministerie van Financiën, het ministerie van Justitie en Veiligheid, de VNG, de LHV, ZN en de PFN.

f. Gevolgen administratieve lasten

Bij het nader verkennen van de oplossingsrichtingen voor de huisartsensector en bij het verkennen van de universele prestatie voor de Zvw wordt expliciet gekeken naar de administratieve lasten.

g. Toezeggingen

De motie van het lid Paulusma (D66) en Bikker (CU) die de regering vraagt om de voor- en nadelen en praktische uitvoerbaarheid voor zorgverleners en zorgaanbieders van verschillende vormen van bekostiging van tolken in kaart te brengen is met het toesturen van deze Kamerbrief afgehandeld.

In de Kamerbrief worden de volgende toezeggingen gedaan:

- de Kamer eind dit jaar te informeren over de uitkomsten van het onderzoek naar de mogelijkheden van de inzet van digitale hulpmiddelen voor het overbruggen van een taalbarrière.
- de Kamer eind dit jaar te informeren over de voortgang met betrekking tot de bekostiging van tolken in de huisartsensector.
- voorafgaande aan de begrotingsbehandeling van VWS de Kamer te informeren of op de langere termijn een algehele prestatie binnen de Zvw mogelijk is en zo ja, hoe.

Datum

19 september 2023

Kenmerk

3608745-1049428-CZ

h. Fraudetoets

N.v.t.

5. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Tot personen herleidbare gegevens zijn onleesbaar gemaakt vanwege de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.